

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

08/12/2020

7^η ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Γεώργιος Δαουτόπουλος

1. Γενικά

2017 2019

Ως κεφάλαιο στη γεωργία, ορίζεται το σύνολο των υλικών μέσων και αγαθών που χρησιμοποιούν οι γεωργοί στην παραγωγική διαδικασία (Κίτσοπανίδης και Καμενίδης, 1985:38).

Ένα από τα κύρια γνωρίσματα της σύγχρονης γεωργίας είναι η αύξηση του κεφαλαίου που είναι επενδεδυμένο σε αυτήν. Θα μπορούσαμε μάλιστα να χρησιμοποιήσουμε το κεφάλαιο ως ένα πολύ καλό δείκτη του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μιας χώρας.

Ο βαθμιαίος περιορισμός του βαθμού αυτάρκειας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η επέκταση της χρηματικής οικονομίας και η εισαγωγή της καινούριας τεχνολογίας στη γεωργία αύξησε βαθμιαία τις απαιτήσεις της γεωργικής εκμετάλλευσης σε κεφάλαια κάθε μορφής.

Σήμερα, το ύψος των απασχολουμένων κεφαλαίων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διαφοροποίησή τους σε επιχειρηματικές ή μικρές-παραδοσιακές εκμεταλλεύσεις. Από την άλλη μεριά το ύψος των απαιτούμενων κεφαλαίων για την εισδοχή νέων ατόμων στη γεωργία έχει αυξηθεί σημαντικά και σε μερικές περιπτώσεις αποτελεί έναν από τους παράγοντες που περιορίζουν την εισδοχή νέων ατόμων. Τέλος, οι απαιτήσεις των διάφορων καλλιεργειών σε κεφάλαια, η ροή των εισπράξεων από τις πωλήσεις και ο χρόνος ανακύκλωσης είναι στοιχεία που μαζί με άλλους παράγοντες λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους σύγχρονους γεωργούς προκειμένου να επιλέξουν τις καλλιέργειες τις οποίες θα κάνουν.

2. Μορφές κεφαλαίου

2017 2019 ✓

Το Κεφάλαιο ως συντελεστής της γεωργικής παραγωγής απαντάται σε διάφορες μορφές καθεμιά από τις οποίες έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες και σημασία τόσο για τη λογιστική παρακολούθηση της γεωργικής εκμετάλλευσης όσο και για την κοινωνιολογική προσέγγιση της.

Έτσι το κεφάλαιο εμφανίζεται με τη μορφή των έγγειων βελτιώσεων (γεω-

τρήσεις, δίκτυα άρδευσης και αποστράγγισης, περιφράξεις, κλπ), των **γεωργικών κατασκευών** (διάφορα γεωργικά κτίρια που εξυπηρετούν τις ανάγκες της γεωργικής εκμετάλλευσης), των **γεωργικών μηχανημάτων και εργαλείων** (μια κατηγορία που έχει διευρυνθεί αξιόλογα σε ποσοστά συμμετοχής στα συνολικά επενδυμένα κεφάλαια κατά τις τελευταίες δεκαετίες), του **ζωικού κεφαλαίου** (κυρίως για τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις), του **φυτικού κεφαλαίου** (η αξία των πολυετών καλλιεργειών χωρίς την αξία του εδάφους στο οποίο είναι εγκαταστημένες), του **κυκλοφορούντος κεφαλαίου** (σπόροι, φάρμακα, λιπάσματα, ζωοτροφές, χρηματικά μέσα, κλπ).

Μια άλλη διάκριση του κεφαλαίου, χρήσιμη για τη μελέτη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, είναι ο διαχωρισμός του ανάλογα με το αν ανήκει ή όχι στην κατοχή της γεωργικής εκμετάλλευσης. Έτσι διακρίνουμε τα **ίδια κεφάλαια** και τα **παθητικά ή ξένα κεφάλαια**. Τα τελευταία έχουν αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες ως αποτέλεσμα του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας μας, της εντατικοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας και των αυξημένων επιτοκίων των τελευταίων ετών. Με την πίεση που ασκείται για την κατάργηση των προνομιακών επιτοκίων της γεωργίας, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις θα αντιμετωπίσουν τα επόμενα χρόνια αυξημένες δαπάνες για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους σε κεφάλαια.

Τέλος μια άλλη διάκριση είναι σε **μεταβλητό** και **σταθερό** κεφάλαιο. **Μεταβλητό** είναι το κεφάλαιο εκείνο που χρησιμοποιείται **μια μόνο φορά στην παραγωγική διαδικασία**. Για παράδειγμα η αξία των σπόρων, των λιπασμάτων, των φυτοφαρμάκων, των καυσίμων, κλπ αποτελούν το μεταβλητό κεφάλαιο. Αντίθετα το **σταθερό κεφάλαιο αναφέρεται στο μέρος εκείνο του κεφαλαίου η παραγωγική χρήση του οποίου διαρκεί περισσότερο από μια καλλιεργητική περίοδο**. Μέρος του σταθερού κεφαλαίου, για παράδειγμα, αποτελούν τα διάφορα γεωργικά κτίρια, οι έγγειες βελτιώσεις, οι πολυετείς καλλιέργειες, τα ζώα, και τέλος τα μηχανήματα και εργαλεία της γεωργικής εκμετάλλευσης.

3. Απαιτήσεις σε κεφάλαιο

Πέρα από την αδιαφιλονίκητη αύξηση των απαιτήσεων σε κεφάλαιο των σύγχρονων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, έχουμε σήμερα αξιόλογες διαφορές ανάμεσα στις διάφορες γεωργικές εκμεταλλεύσεις όσον αφορά το ύψος των απασχολούμενων κεφαλαίων. Οι σύγχρονες εκμεταλλεύσεις επιχειρηματικού τύπου έχουν ανάγκη αξιόλογων κεφαλαίων για τη λειτουργία τους. Οι διαχειριστές αυτών των εκμεταλλεύσεων θεωρούν τους εαυτούς τους επιχειρηματίες αφού "ρискάρουν" κάθε χρόνο, όπως λένε, αξιόλογα κεφάλαια για την αγορά των διαφόρων εφοδίων, την ενοικίαση πρόσθετων γεωργικών εκτάσεων, την πληρωμή της ξένης εργασίας που χρησιμοποιούν, τη συντήρηση των μηχανημάτων και εγκαταστάσεων και άλλες δαπάνες (Daoutopoulos, 1985).

Υπάρχουν αξιόλογες διαφορές ανάμεσα στις διάφορες καλλιέργειες όσον α-

φορά τις απαιτήσεις τους σε κεφάλαια (βλέπε Πίνακα 7.1) όπως και στο χρόνο ανακύκλωσης αυτών των κεφαλαίων. Η καλλιέργεια για παράδειγμα 10 στρεμμάτων με καπνά μπέρλεϋ έχει πολύ μεγαλύτερες απαιτήσεις σε κεφάλαια (με τη μορφή των μηχανημάτων, ξηραντηριών, εφοδίων, αμοιβών εργατών, κλπ) από ότι η καλλιέργεια 10 στρεμμάτων με σιτηρά. Τις απαιτήσεις αυτές λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους, μαζί φυσικά με άλλους παράγοντες, οι παραγωγοί όταν επιλέγουν τις καλλιέργειες τις οποίες θα πραγματοποιήσουν. Οι αυξημένες απαιτήσεις ορισμένων καλλιεργειών σε κεφάλαια αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την υιοθέτησή τους από τις μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις με τα περιορισμένα κεφάλαια που διαθέτουν. Έτσι, εντείνονται ακόμα περισσότερο οι κοινωνικές ανισότητες στη γεωργία αφού διευρύνεται το χάσμα ανάμεσα στις μικρές και μεγάλες εκμεταλλεύσεις.

Μια άλλη αιτία που αυξάνει τις απαιτήσεις σε κεφάλαιο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι η υπεραξία της γης και ταυτόχρονα η ασυνέπεια της Κυβερνητικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα. Από τη μιά, για παράδειγμα, διακηρύσσει την ανάγκη μείωσης του κόστους παραγωγής (Υπουργείο Γεωργίας) και από την άλλη εφαρμόζει μέσω των φορολογικών αρχών (Υπουργείο Οικονομικών) αυστηρή εισπρακτική πολιτική που αγγίζει τα όρια της ασυδοσίας. Εγκύκλιοι του Υπουργείου Οικονομικών προς τα κατά τόπους φορολογικά όργανα συνιστούν την κατά έτος αναπροσαρμογή της αξίας της γεωργικής γης που μεταβιβάζεται τουλάχιστον κατά το ποσοστό του πληθωρισμού. Μια τέτοια όμως πολιτική παραβλέπει το γεγονός ότι η αξία της γης όχι μόνο ανέρχεται αλλά και κατέρχεται, γεγονός που συμβαίνει τα τελευταία έτη. Μέσω δε μηχανισμών συνεχών εκβιασμών, οι φορολογικές αρχές χρησιμοποιούν τα στοιχεία συμβιβασμού μιας μεταβίβασης γεωργικής γης ως τεκμήριο για να πιέσουν έναν δεύτερο αγοραστή να συμβιβαστεί και ούτω καθεξής.

Εικόνα 7.1 Το τρακτέρ από παραγωγικό εργαλείο έχει γίνει σύμβολο κοινωνικής θέσης επιβαρύνοντας υπέρμετρα το κόστος παραγωγής στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Γεώργιος Δαουτόπουλος

1. Η Σημασία της διαχείρισης

Η Διαχείριση, ως συντελεστής της αγροτικής παραγωγής αποτελεί μια νεότερη θεώρηση-προσθήκη των γεωργοοικονομολόγων στην κλασική θεώρηση των συντελεστών της παραγωγής (έδαφος, εργασία και κεφάλαιο). Σε μια τέτοια αντίληψη, όπως είναι φυσικό, δεν ήταν δυνατόν να έχουν αντίρρηση οι αγροτικοί-οικονομολόγοι αφού ο άνθρωπος, εργάτης ή διαχειριστής της γεωργικής εκμετάλλευσης, αποτελεί μέρος του ερευνητικού τους αντικειμένου. Αποδεχόμενοι λοιπόν αυτήν τη θεωρητική προσέγγιση, θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια να παρουσιάσουμε τις πλευρές αυτού του συντελεστή παραγωγής που ενδιαφέρουν άμεσα τους αγροτικοοικονομολόγους με θεωρητικά και ερευνητικά ενδιαφέροντα σε θέματα κοινωνιολογίας της γεωργίας.

Σήμερα αναγνωρίζεται, ότι στη μορφή που έχει προσλάβει η σύγχρονη γεωργία, τα οικονομικά αποτελέσματα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων επηρεάζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις ικανότητες διαχείρισης του ατόμου που έχει την ευθύνη της λειτουργίας της και παίρνει τις καθοριστικές αποφάσεις. Βέβαια, όπως είχαμε την ευκαιρία να τονίσουμε και αλλού, ζητάμε πάρα πολλά από τους σημερινούς διαχειριστές, ιδιαίτερα μετά τη βαθμιαία διεθνοποίηση του εμπορίου και την κατάργηση του προστατευτισμού. Οι συνάδελφοι γεωργο-οικονομολόγοι έχουν εναποθέσει πολλές ελπίδες στις δυνάμεις της αγοράς για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του γεωργικού τομέα. Συχνά όμως ξεχνάνε ότι τέλειες αγορές δεν υπήρξαν ποτέ στην ανθρώπινη ιστορία και δεν νομίζουμε πως θα τις φτιάξουμε τώρα.

2. Ο Προσδιορισμός του διαχειριστή

Σε πολλές έρευνες, η ιδιότητα του διαχειριστή μιας γεωργικής εκμετάλλευσης ταυτίζεται με το μεγαλύτερο σε ηλικία άρρεν άτομο της οικογένειας στην οποία ανήκει η γεωργική εκμετάλλευση. Σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις αυτή η αντίληψη δεν τίθεται καν υπό διερεύνηση. Εμφανίζονται όμως συχνά περιπτώσεις όπου τη διαχείριση της εκμετάλλευσης ασκεί μια γυναίκα ή ένα άλλο άτομο μικρότερης ηλικίας.

κίας.

Είναι λοιπόν απαραίτητο, σε έρευνες στις οποίες διάφοροι παράμετροι του διαχειριστή της γεωργικής εκμετάλλευσης πρόκειται να συγκριθούν με άλλα χαρακτηριστικά της, να λαμβάνεται μέριμνα για τον επακριβή προσδιορισμό του ατόμου που διευθύνει τη γεωργική εκμετάλλευση.

Ο προσδιορισμός μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Ο πρώτος που θα τον χαρακτηρίσαμε και ως **άμεσο τρόπο** προσδιορισμού, είναι να ερωτηθούν ένα ή περισσότερα μέλη της γεωργικής οικογένειας να υποδείξουν το άτομο που διευθύνει τη γεωργική εκμετάλλευση ή κατά την έκφραση των αγροτών "κάνει κουμάντο" στη γεωργική εκμετάλλευση. Μια τέτοια ερώτηση είναι δυνατόν σε ορισμένες περιπτώσεις να μη συγκεντρώσει αξιόπιστα στοιχεία. Κάποιοι θα υποδηλώσουν άτομα τα οποία αναμένεται να ασκούν τη διαχείριση (κοινωνική αποδοχή) αλλά στην πραγματικότητα δεν την ασκούν ή την ασκούν υπό όρους. Ο γιος, για παράδειγμα, μπορεί να είναι ο ουσιαστικός διαχειριστής της γεωργικής εκμετάλλευσης αλλά για λόγους σεβασμού προς τον πατέρα του θα υποδείξει αυτόν ως διαχειριστή. Μπορεί να συμβαίνει και το αντίστροφο, ο γιος να εμφανίζεται ως αρχηγός της εκμετάλλευσης αλλά ακόμη η γνώμη του πατέρα να διευθύνει ουσιαστικά τις τύχες της εκμετάλλευσης και οι πρωτοβουλίες που μπορεί να πάρει ο γιος να είναι ελάχιστες ή δευτερεύουσας σημασίας. Επίσης, ο αφανής ρόλος της αγρότισσας δεν μπορεί να αγνοηθεί. Σε πολλές περιπτώσεις η δική της γνώμη μπορεί να βαρύνει σε αποφάσεις ιδιαίτερης σημασίας όπως η αγορά γης, η αλλαγή καλλιέργειας, κτλ.

Ο δεύτερος τρόπος προσδιορισμού είναι ο λεγόμενος **έμμεσος τρόπος** προσδιορισμού. Αντί να ερωτηθούν άτομα της οικογένειας, ερωτώνται άλλα άτομα μέσα στην αγροτική κοινότητα για το ποιοί είναι οι διαχειριστές στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχουν συμπεριληφθεί στην έρευνά μας. Ο Γραμματέας ή ο Πρόεδρος, για παράδειγμα, της Κοινότητας, ο Λογιστής ή ο Πρόεδρος του τοπικού Αγροτικού Συνεταιρισμού είναι σε θέση να μας δώσουν πολύ αξιόπιστα στοιχεία για το ποιος διευθύνει ουσιαστικά τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που μας ενδιαφέρουν. Αυτόν τον τελευταίο τρόπο προσδιορισμού χρησιμοποιούμε με επιτυχία από το 1965 σε έρευνες που κάνουμε στο χώρο της Βόρειας Ελλάδας.

3. Τα χαρακτηριστικά των γεωργών-διαχειριστών

Ποιοί είναι όμως οι διαχειριστές, οι "μάνατζερς", των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας; Από τα λιγοστά στοιχεία των ερευνών της ΕΣΥΕ είμαστε σε θέση να σκιαγραφήσουμε τα βασικά τους χαρακτηριστικά.

α) Ηλικία: Η ηλικία της πλειοψηφίας των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας μας είναι μάλλον μεγάλη. Η διάμεση ηλικία ανερχόταν το 1971, με βάση τα στοιχεία της αντίστοιχης απογραφής σε 51,8 έτη. Η έρευνα του 1977-78 έδειξε μια πολύ μεγάλη αύξηση της διάρκειας ηλικίας (κατά 4,7 έτη) γεγονός που ανησύχησε ιδιαίτερα τους ερευνητές του αγροτικού χώρου αφού εμφάνι-

ζε μια ραγδαία γήρανση των διαχειριστών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Τα στοιχεία της απογραφής του 1981 ήταν λιγότερο ανησυχητικά αφού η σχετική γήρανση ήταν κατά 1,1 έτος.

β) σχολική εκπαίδευση: Η σχολική εκπαίδευση της μεγάλης πλειοψηφίας των γεωργών-διαχειριστών είναι αυτή του Δημοτικού Σχολείου. Λίγες δεκαετίες νωρίτερα ήταν πολύ αξιόλογο το ποσοστό των ατόμων που διέθυναν τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις χωρίς να γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Η βαθμιαία επέκταση της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης στην αγροτική ύπαιθρο και η βαθμιαία βιολογική απομάκρυνση των γηραιότερων είχε ως αποτέλεσμα τη μεγάλη μείωση στα ποσοστά των αγραμμάτων τα οποία σήμερα περιορίζονται στις μεγαλύτες ηλικίες του πληθυσμού (από 60 ετών και άνω) και ιδιαίτερα στις γυναίκες ό-πως φαίνεται στον Πίνακα 8.2. Πρέπει να τονιστεί ότι τα στοιχεία του Πίνακα 8.2 αναφέρονται στο σύνολο του πληθυσμού και όχι μόνο σε αυτά του αγροτικού πληθυσμού στον οποίο τα ποσοστά των αγραμμάτων είναι ακόμη μεγαλύτερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1

Κατανομή των Αρχηγών των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων κατά Κλάσεις Ηλικιών. Απογραφή 1971, έρευνα 1977-78 και απογραφή 1981

Κλάσεις ηλικιών (έτη)	Απογραφή 1971		Έρευνα 1977-78		Απογραφή 1981**	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Μέχρι 14	460	0,1	60	0,01	1.728	0,2
15-24	9.760	1,0	1.890	0,2	14.932	1,5
25-44	340.520	33,6	217.130	22,7	236.028	23,6
45-64	456.680	45,1	451.890	47,2	495.080	49,6
65 και άνω	204.820	20,2	285.500	29,9	250.212	25,1
ΣΥΝΟΛΟ	1.012.240	100,0	956.470	100,0	997.980	100,0
Δεν δήλωσαν	35.020	3,5	570	0,1	-	-
Διάμεση ηλικία (έτη)	51,8		56,5		52,9	

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, 1978, 1980 και 1988 Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

(*) Δειγματοληπτική επεξεργασία του 5% των δελτίων της απογραφής

(**) Δειγματοληπτική επεξεργασία του 25% των δελτίων της απογραφής

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2

Ποσοστά αγραμμάτων κατά φύλο και ομάδες ηλικιών στο συνολικό πληθυσμό της χώρας κατά την απογραφή του 1981*

Κλάσεις ηλικιών (έτη)	Άρρενες	Θήλεις	ΣΥΝΟΛΟ
10-19	0,8	0,9	0,9
20-29	1,1	1,3	1,2
30-39	1,3	2,7	2,0
40-49	3,8	11,7	7,8
50-59	4,0	15,5	9,0
60-69	6,9	29,5	19,0
70-79	12,5	47,3	31,8
80 και άνω	17,9	62,7	45,1
ΣΥΝΟΛΟ	3,6	13,4	8,6

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ. (1990). Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1988. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο σελ. 128 και υπολογισμοί από το συγγραφέα

(*) Δειγματοληπτική επεξεργασία του 10% των δελτίων της απογραφής

γ) επαγγελματική κατάρτιση: Παρά τις αυξημένες απαιτήσεις του γεωργικού επαγγέλματος εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης της τεχνολογίας που εφαρμόζεται στη γεωργία, οι πρόοδοι που σημειώσαμε στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, μολονότι αξιόλογες, δεν μπορούν να κριθούν ως ικανοποιητικές στις σημερινές απαιτήσεις του γεωργικού επαγγέλματος.

Στις θετικές εξελίξεις στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης πρέπει να αναφερθούν η ίδρυση και λειτουργία των Τεχνικών Επαγγελματικών Λυκείων, η πραγματοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η σύνδεση του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με την υποχρέωση των διαχειριστών τους να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα γεωργικής επαγγελματικής κατάρτισης.

Στις αρνητικές εξελίξεις πρέπει να αναφερθούν η συρρίκνωση του έργου των Γεωργικών Εφαρμογών και των Κέντρων Επαγγελματικής Γεωργικής Εκπαίδευσης (ΚΕΓΕ), τη στιγμή μάλιστα που θα έπρεπε να αναλάβουν το κύριο έργο της ενημέρωσης του γεωργικού πληθυσμού της χώρας μας, ιδιαίτερα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Οι Γεωργικές Εφαρμογές έχουν αντικατασταθεί στο έργο τους από τους ιδιώτες Γεωπόνους των Εταιρειών εμπορίας των γεωργικών εφοδίων, γεγονός που δεν εγγυάται πάντοτε την αμερόληπτη ενημέρωσή τους. Για παράδειγμα, ο βαμβακοκαλλιεργητής έχει να διαλέξει

ανάμεσα σε 200 ποικιλίες που κυκλοφορούν στη χώρα μας, πολλές από τις οποίες είναι ακατάλληλες για τις συνθήκες της χώρας μας.

Εικόνα 8.1 Τα σημερινά προβλήματα της βαμβακοκαλλιέργειας δεν είναι άσχετα με την απραξία των Γεωργικών Εφαρμογών στη χώρα μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.3
Εξέλιξη των εκπαιδεύσεων στα Κέντρα Επαγγελματικής Γεωργικής Εκπαίδευσης

Έτος	Αριθμός Εκπαιδεύσεων	Αριθμός Εκπαιδευομένων	Αριθμός ατόμων ανά εκπαίδευση
1983	1.011	57.887	57,9
1984	2.325	88.077	37,9
1985	3.844	90.853	23,6
1986	500	75.000	150,0
1987	*	80.000	*

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας. (1988). Ελληνική Γεωργία. Αθήνα: Δ/ση Γεωργικής Εκπαίδευσης και Πληροφοριών, σελ. 182.

(*) Δεν υπάρχουν στοιχεία

Τα στατιστικά στοιχεία του Πίνακα 8.3 εμφανίζουν τη βαθμιαία συρρίκνωση του έργου των ΚΕΓΕ που πιθανόν να είναι μεγαλύτερη αυτής την οποία απεικονίζουν αφού οι στρογγυλοποιήσεις του αριθμού των εκπαιδευομένων κατά τα έτη 1986 και 1987 και ο μεγάλος αριθμός των εκπαιδευομένων ανά σεμινάριο (150 άτομα) θέτουν σε αμφισβήτηση την αξιοπιστία τους.

Η ενημέρωση-πληροφόρηση των γεωργών αποτελεί σήμερα μια πολύ κρίσιμη μεταβλητή για τον επιτυχή ανταγωνισμό της Ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και παράλληλα μειώνει τις αγροτικές κινητοποιήσεις και συγκρούσεις που αναμένεται να αυξηθούν και πάλι στα επόμενα έτη.

Με αφορμή τις αγροτικές κινητοποιήσεις των ετών 1994 και 1995, η τότε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας ανακάλυψε ένα μεγάλο έλλειμμα πληροφόρησης που δυστυχώς όμως δεν προσπάθησε να καλύψει. Οι ανάγκες κατάρτισης του γεωργικού πληθυσμού είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερες εξαιτίας της μείωσης του παρεμβατικού ρόλου του Κράτους στη διαμόρφωση της Αγροτικής Πολιτικής και της όξυνσης του ανταγωνισμού. Είναι τραγικό να ζητούμε από τον σημερινό διαχειριστή να προσαρμόζεται σε διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς και από την άλλη να τον αφήνουμε απληροφόρητο. Και ενώ τα παραπάνω γράφονταν το 1995 οι νέες κινητοποιήσεις του 1996, του 1997 και του 2001 ξαναέφεραν το πρόβλημα της κακής πληροφόρησης στην επικαιρότητα. Οι γεωργοί προβάλλουν αιτήματα που δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν γιατί αντιτίθενται στην Κοινή Αγροτική Πολιτική. Πάντως πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι στον αγροτικό χώρο λαμβάνουν χώραν διεργασίες που πιθανόν να μας εκπλήξουν στα επόμενα χρόνια. Να σημειώσουμε ότι δεν είναι τυχαίο που στις εθνικές εκλογές του 1996 δεν επανεκλέχθηκαν όλοι όσοι χρημάτισαν Υπουργοί Γεωργίας με εξαίρεση έναν Υπουργό που πολιτεύονταν σε αστική περιοχή.

Η δική μας εμπειρία από την οργάνωση 20 και πλέον προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης σε γεωργούς, κτηνοτρόφους και ψαράδες της Μακεδονίας έδειξε το μεγάλο ενδιαφέρον που δείχνουν γι αυτά όταν είναι σωστά οργανωμένα και κεντρίζουν τα άμεσα ενδιαφέροντά τους (Δαουτόπουλος και Πυροβέτση, 1996, Pyrovetsi and Daoutopoulos, 1999).

Το θέμα της εκπαίδευσης των αγροτών πρόκειται να αντιμετωπιστεί από το νέο Οργανισμό που ιδρύθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας με την ονομασία «ΔΗΜΗΤΡΑ». Στο νέο οργανισμό έχουν μεταφερθεί όλα τα ΚΕΓΕ ενώ άρχισε τη λειτουργία του ένα συνδρομητικό δορυφορικό κανάλι για την ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού. Δυστυχώς, ενώ η νέα τεχνολογία του Διαδικτύου μας προσφέρει τεράστιες δυνατότητες και μάλιστα αποκεντρωμένης πληροφόρησης δεν φαίνεται να αποτελεί επιλογή της νέας ηγεσίας του παραπάνω Οργανισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.4

Κατανομή της απασχόλησης των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
Απογραφή 1981

κατηγορία απασχόλησης	Άτομα		ημέρες ανά άτομο	Ποσοστό στο σύνολο της γεωργ. εκμετάλλευσης.
	Αριθμός	%		
Στην εκμετάλλευση	998.876	100,0	139,2	55,7
Σε άλλες γεωργικές εκμεταλ.	68.980	6,9	91,2	2,5
Εκτός γεωργίας	239.404	24,0	186,4	-

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ. (1990). Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1988. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο

Μία άλλη διάσταση του προβλήματος της κατάρτισης είναι η συνειδητοποίηση εκ μέρους των γεωργών των εκπαιδευτικών τους αναγκών. Όπως φαίνεται η συντριπτική πλειοψηφία δεν έχει αντιληφθεί τις εκπαιδευτικές της ανάγκες και ως εκ τούτου δεν αναζητά τη νέα γνώση. Οι περισσότεροι γεωργοί παρακολουθούν κάποιες εκπαιδεύσεις επειδή αυτό αποτελεί προϋπόθεση της ένταξης τους σε προγράμματα χρηματοδοτούμενα από τα Κοινοτικά Ταμεία.

Την ίδια αρνητική επίδραση στη μικρή αποτελεσματικότητα έχει και ο κεντρικός σχεδιασμός των προγραμμάτων κατάρτισης και η έλλειψη συμμετοχής εκ μέρους του τοπικού πληθυσμού και της ηγεσίας του στη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών.

δ) απασχόληση: Η απασχόληση των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων γίνεται κυρίως στη δική τους εκμετάλλευση στην οποία και εργάζονται με βάση τα στοιχεία της απογραφής γεωργίας-κτηνοτροφίας του 1981 139,2 ημέρες το χρόνο (Πίνακας 8.4). Η εργασία αυτή αντιπροσωπεύει το 55,7% της συνολικής εργασίας που καταβάλλεται στη γεωργία, γεγονός που δείχνει ότι οι περισσότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις στη χώρα μας είναι εκμεταλλεύσεις που προσφέρουν εργασία σε ένα μόνο άτομο. Μικρό ποσοστό των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (6,9%) εργάζονται σε άλλες εκμεταλλεύσεις.

Πρέπει να επισημανθεί από τα στοιχεία του ίδιου Πίνακα ότι ένας στους τέσσερις αρχηγούς γεωργικών εκμεταλλεύσεων εργάζεται εκτός γεωργίας πραγματοποιώντας στην εξωγεωργική απασχόληση 186,4 ημερομίσθια. Το φαινόμενο της εξωγεωργικής απασχόλησης αναμένεται να ενταθεί τα επόμενα χρόνια καθώς οι μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις θα αναζητούν ολοένα και περισσότερο ευκαιρίες εξωγεωργικής απασχόλησης για να συμπληρώσουν το γεωργικό τους εισόδημα. Το φαινόμενο αυτό θα ενισχύσουν και οι αξιόλογες προσπάθειες που γίνονται μέσα από τα αναπτυξιακά προγράμματα (Leader, κτλ.) για ανάπτυξη εξωγεωργικών δραστηριοτήτων που ενσωματώνουν και τις γεωργικές δραστηριότητες όπως για παράδειγμα ο αγροτικός τουρισμός.

4. Η Στατιστική παρακολούθηση της διαχείρισης

Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για τους διαχειριστές των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας είναι πολύ λίγα και προέρχονται από τις απογραφές Γεωργίας και Κτηνοτροφίας. Έτσι η αναζήτησή τους πρέπει να γίνει στα ειδικά τεύχη που εκδίδονται μετά από κάθε απογραφή ή στα ετήσια τεύχη της Στατιστικής Επετηρίδας στην οποία και αναδημοσιεύονται τα κυριότερα στοιχεία της τελευταίας απογραφής.

Κλείνοντας το μέρος αυτό της στατιστικής κάλυψης των συντελεστών της γεωργικής παραγωγής, ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται το πλήθος των ελλείψεων που υπάρχουν και παράλληλα συνειδητοποιεί το μέγεθος της δυσκολίας που α-

ντιμετωπίζουν όσοι μελετούν και σχεδιάζουν (σε όποιο βέβαια βαθμό υπάρχει τέτοιος σχεδιασμός) την αγροτική πολιτική στη χώρα μας ή καλύτερα προσπαθούν να πείσουν τους Ευρωπαίους Εταίρους μας χωρίς τα απαραίτητα στοιχεία στη διαμόρφωση μιας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής που θα λαμβάνει υπόψη της τις ιδιομορφίες της χώρας μας και την βαρύνουσα σημασία της γεωργίας στη στήριξη του επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού της Ελληνικής υπαίθρου.

Η χρηματοδότηση ειδικών δειγματοληπτικών ερευνών μπορεί να καλύψει τις ανάγκες σε στατιστικά στοιχεία, αλλά δυστυχώς τόσο η σημερινή όσο και οι προηγούμενες ηγεσίες του Υπουργείου Γεωργίας αγνοούν ή παραβλέπουν τις δυνατότητες των ελληνικών πανεπιστημίων να προσφέρουν χρήσιμο και πρακτικό έργο. Πρέπει και σε αυτόν τον τομέα να αναμείνουμε μια νέα υπηρεσιακή και πολιτική ηγεσία που θα εμφορείται από εκσυγχρονιστικές αντιλήψεις και θα έχει αντιληφθεί τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής αγροτικής κοινωνίας.